

Inledning

Freuds stora teoretiska bidrag till vår förståelse av människan kan formuleras på många olika sätt, men den kanske viktigaste implikationen av hans tanke och upptäckt att ”jaget inte är herre i sitt eget hus” är att vi är varelser som lever i flera olika verkligheter – samtidigt. Att vårt psykiska liv är uppspjälkat i olika delar som befinner sig på olika utvecklingsnivåer och i hög grad lyder sina egna agendor gör att världen alltid kommer att tala till oss på ett mångtydigt och ofta förvirrande sätt. Att komma fem minuter för sent till sin analystimme kan för en vuxen och välintegrerad del av oss vara en ganska odramatisk sak förklarad av praktiska omständigheter. Samtidigt kan det för vårt arkaiska överjag bevisa att vi är slarviga personer som förtjänar att straffas för vår bristande respekt gentemot vår analytiker. Som om denna tve tydighet inte vore nog kan den försenade ankomsten samtidigt skänka en djup tillfredsställelse för vissa omedvetna och infantila delar av oss som revolterar starkt mot föreställningen att man bör vara en vuxen, pliktrogen individ.

Detta nummer av *Divan* har det övergripande temat *Verkligheter*. Vi inleder med en klassiker inom psykoanalysens kliniska teori. Arnold H. Modell argumenterar för att den psykoanalytiska behandlingssituationen erbjuder en privilegierad plats där en mångfald av psykologiska verklighetsnivåer kan mötas och där ett arbete kan ske i riktning mot integration. Med anledning av att

Göteborgs Psykoterapiinstitut har givit ut Wilfred Bions klassiker *Att lära av erfarenhet* i svensk översättning reflekterar Claes Olsson kring tre centrala kliniska begrepp hos Bion: härbärgerande, observation och sanning.

Behandlingens förlopp beskrivs också i Judy Gammelgaards diskussion av begreppet ”psykisk verklighet” hos Freud, Lacan och Laplanche och i Charlotta Björklinds överväganden kring hur man ska bemöta patienterna i en tid när begäret ”inflammieras av sociala mediernas och identitetens visuella register i profilitetens tidsålder”. ”Profilitet” avser ”försöket att tvinga den generaliserade andre att bekräfta fiktionen om vårt ideala jag, alltmedan vi är besatta av andra gradens observation.” Gammelgaard urskiljer två slags psykisk verklighet och avslutar med att hänvisa till konsten som ett sätt att ”förbinda ett yttre intryck med något djupt liggande i [patienternas] egen själ” – en uppfattning om det estetiskas relevans som ligger nära Divans grundidé om släktskapen och samarbetet mellan den psykoanalytiska och den konstnärliga erfarenheten. Ett gripande exempel på livets föränderlighet är Daniel Sykes reflekterande, självbiografiska berättelse om sorgen efter pappan och upplevelsen av det första barnets födelse. ”Ingen människa, psykolog eller inte, står utanför lidandet.” Men lidandet kan också vara motorn till skapandet.

Från Frankrike hämtar vi namnkunnig inspiration i form av Proust, Barthes och Didi-Huberman. Agnes Mesterton kommenterar

Ur Bill Watterson (f. 1958), *Kalle och Hobbe*.
Den kompletta samlingen. Bok tre 1990–1992,
© the Artist och Apart Förlag AB, Halmstad, 2022.

en episod i *På spaning efter den tid som flytt*; Barthes reder ut Prousts relation till fotografi; och Georges Didi-Huberman knyter rosett på numrets diskussioner om verklighetens olika dimensioner genom en häpnadsväckande nyläsning av ett inslag i Vermeers konst som gått allom förbi.

1842 såg skribenten Théophile Thoré-Bürger en målad *Utsikt över Delft*. Det blev början till återupptäckten av Johannes Vermeers verk, bortglömt, litet till omfång, exceptionellt i sin skildring av blickens utforskande av dagsljus, ting och tystnad. Blått, gult och vitt – pigment av klar ultramarin och guldockra, som i *Flicka med pärlörhänge* och *Köksa som håller mjölk* – är den kombination av färg som allmänt betecknar Vermeers bildkonst. Rött – karmin, cinnober – förbundet med lust och blod, passion och majestät, förekommer som diskreta men starkt kommunikativa accenter i målningarna, förutsatt att man blir dem varse. Didi-Huberman följer den röda tråden med utgångspunkt i ett nystan av färg som väller fram strax intill en spetsknypplerskas flitiga arbete med vit glänsande linnetråd. Vid sidan av det vi direkt avläser pulserar en långt starkare verklighet.

Rött är ett av numrets flera förbindande spår. Valet av målningen *91, Allen Street* av Barbro Östlihn på numrets omslag betingas av motivets lyskraft och mångtydighet. Hur förstå den disciplinerade eruption av form som framträder, våldsamt och njutningsfullt?

En privilegierad publik har i år kunnat möta Vermeers och Östlihns respektive konstnärskap i två stora utställningar, i Amsterdam respektive i Göteborg och Stockholm. I efterhand gläder man sig åt katalogen från Rijksmuseum.

Tre sinsemellan olika diktsviter släpper, jämte de tecknade figurerna Kalle och Hobbe, in en tanke om lekfullhet som ett sätt att bemöta livets prövningar. Larry Eigner öppnar sina och läsarens sinnen med frågor som ”vad är ett träd för en fågel”; Marie Silkeberg prövar erotikens som livsstrategi och poetisk metod; Jonas Brun undersöker vårt förhållande till kartor på ett sätt som stämmer till den eftertänksamma frågan om relationen mellan den inre världen och hur vi orienterar oss i yttervärlden.

Kartan är också central i ett av de mer essäistiska bidragen, Johan Esperssons meditation över begreppet ”autofiktion”, som framhåller kartornas rämnande som någonting eftersträvarsvärt. Den står i dialog med Alfred Skölds undersökande text om förtvivlan som inte enbart en återvändsgränd, utan också ”ett nödvändigt steg på vägen till ett mer genuint hopp” på vägen mot självkänedom, ett tema som också genomsyrar numrets avslutande artikel, där Johan Eriksson argumenterar för att vi gör en distinktion mellan *självkunskap* och *kunskap om oss själva*: den självkunskap som eftersträvas inom psykoanalysen har formen av självtillblivelse.

Redaktionen